

Statsforvalteren i Innlandet

Forvaltningsplan for Kile naturreservat – Østre Toten

*Høringsdokument
4. februar 2022*

Forsidebilde; Lågurfuruskog, Kile naturreservat. Foto: Harald Klæbo

Innhold

1. Innledning	5
1.1. Om forvaltningsplanen	6
1.2 Forvaltningsmyndighetens oppgave	7
2. Områdefakta.....	7
2.1 Internasjonale forpliktelser	7
2.2 Tilleggsopplysninger	8
3. Natur	8
3.1 Beskrivelse	8
3.2 Naturtyper	8
3.3 Arter	9
3.4 Rødlistearter	9
3.5 Geologi	9
3.6 Kulturminner	10
3.7 Annen påvirkning	11
3.8 Eierstruktur	11
4. Verneprosess	11
5. Brukshistorikk	12
5.1 Skogbruk – landbruk	12
5.2 Friluftsliv	12
5.3 Jakt	13
6. Forvaltning	13
6.1 Skjøtselsplan	13
6.2 Besøksforvaltning	13
6.3 Forvaltningsutfordringer	14
6.3.1 Ferdsel – friluftsliv	14
6.3.2 Skjøtsel	15
6.4 Naturmangfoldloven	19
6.5 Verneforskrift	19
6.6 Forvaltningsmyndighetens retningslinjer	20
7. Litteratur	22

Retningslinjene gir større forutsigbarhet for brukerne for hva som kan forventes tillatt og ikke etter verneforskriften. Forvaltningen av naturreservatet skal kunne gi rom for en bruk av området som ikke går på bekostning av verneformålet på kort og lang sikt, og samtidig holder seg innenfor verneforskriften. Målsettingen med forvaltningsplanen blir derfor å gi konkrete retningslinjer for en bruk som holder seg innenfor disse rammene. Forvaltningsplanen inneholder konkrete bevaringsmål som gjør det mulig å evaluere forvaltningen av reservatet, herunder effekten av eventuelle tiltak.

Det er behov for ulike skjøtselstiltak på storparten av arealene i Kile naturreservat. Reservatet er delt inn i ulike skjøtselsoner, tiltakene og prioriteringene mellom dem vil være ulike. De viktigste punktene i skjøtseleplanen er løftet fram i denne forvaltningsplanen, men for detaljert beskrivelse av tiltak, vises det til skjøtseleplanen.

Forvaltningsmyndighet for verneområdet er Statsforvalteren i Innlandet, som også er ansvarlig for utarbeidningen av forvaltningsplanen. Planen var på høring i februar/mars 2022. Statsforvalteren i Innlandet er forvaltningsmyndighet for naturreservatet og har egengodkjent forvaltningsplanen. Det er gjort enkelte justeringer etter høring. Planen er også tilpasset nasjonal mal for nettbaserte forvaltningsplaner, og vil bli publisert på nett etter den er vedtatt. Ansvarlig saksbehandlere for planutkastet er Harald Klæbo/Kolbjørn Hoff, med Vebjørn Knarrum som ansvarlig leder.

Lillehammer, februar 2022.

Figur 0. Kile naturreservat, vernegrense er grønn linje. Det hvite arealet i nordøst vil bli foreslått grenset ut av reservatet.

1.2 Forvaltningsmyndighetens oppgave

Forvaltningsmyndigheten (her: Statsforvalteren i Innlandet) har ansvar for å forvalte verneområdet i tråd med verneformålet, og å treffe nødvendige tiltak hvis verneverdier trues. Forvaltningsansvaret innebærer utøving av myndighet etter verneforskriften. I hovedsak innebærer dette myndighet til å gi dispensasjon fra vernebestemmelsene og myndighet til å gi utfyllende retningslinjer om forvaltning og skjøtsel gjennom forvaltningsplaner. Forvaltningsmyndigheten har videre ansvar for informasjon til grunneiere, rettighetshavere og allmennheten, samt skjøtsel, registrering og dokumentasjon av naturverdier.

Oppsyn i verneområdet gjennomføres av Statens Naturoppsyn (SNO) på oppdrag fra forvaltningsmyndigheten. Oppsynet kontrollerer at vernebestemmelsene overholdes og gjennomfører naturfaglige registreringer. Oppsynsoppgaven er imidlertid begrenset innenfor de tildelte rammer. Det er et mål at det blir utført oppsyn regelmessig, og ved behov for oppfølging og kontroll av gitte dispensasjoner med vilkår som er gitt innenfor verneområdet. SNO har også som oppgave å etterse/vurdere status på bevaringsmålene som er satt for reservatet.

2. Områdefakta

Kile (VV00003146)

Landareal (daa) 191

Sjøareal (daa) Nei

IUCN-status IUCN_IA

Ramsar-status

Emerald-status

2.1 Internasjonale forpliktelser

IUCN-tekst

IUCN (den internasjonale naturvernunionen) deler verneområder inn i ulike kategorier. Kile naturreservat tilsvarende IUCN-kategori 1A (Strict Nature Reserve) som har definisjonen:

"Land- eller sjøareal som inneholder særegne (ev. enestående eller unike) eller representative økosystemer, geologiske eller fysiologiske forhold og/eller arter, skal være tilgjengelige hovedsakelig for vitenskapelig forskning og/eller miljøovervåking."

Bernkonvensjonen-tekst

Emerald Network er et nettverk av viktige områder for biologisk mangfold i Europa, under Bernkonvensjonen. Områdene i Emerald Network skal sikre overlevelsen av truede arter og naturtyper i et europeisk perspektiv.

2.2 Tilleggsopplysninger

Før vernet hadde naboer i nord, adgang til noe vedhogst i den delen der Østre Toten kommune hadde festeavtale med Opplysningsvesenets fond (grunneier).

3. Natur

3.1 Beskrivelse

Området ligger rett sør for Kapp (ved Mjøsa) i Østre Toten. Området er flatt til svakt hellende mot nord. Berggrunnen består av kalkstein, skifer og mergelstein som gir grunnlag for de svært rike vegetasjonstypene i området. Jordsmonnet er grunt. Området ligger i boreonemoral vegetasjonssone.

Hele området kan betegnes som kalkskog med overganger mot velutviklet lågurtfurskog. Selv om kalkskogen har en tørr utforming, finnes lokalt sivevann og små lommer med rik sumpskog med svartor og kalkrike dammer. Kalkbergvegger finnes også. Furu er dominerende treslag, men både gran og boreale lauvtrær finnes spredt. Svartor og litt ask finnes i fuktige forsengkninger. Lågurtfurskogen i området er av en sjelden velutviklet type som ellers i Norge bare finnes et par steder til rundt Mjøsa, som mindre forekomster ved Randsfjorden og på Ringerike. På denne måten framstår området som et av de aller best utviklede og verdifulle (referanse-)områder for lågurtfurskog i Norge. Området har en meget sjelden og artsrik jordboende kalksoppflora der det foreløpig er registrert et ti-talls rødlistede arter, og det er å anta at det finnes mange flere som ennå ikke er registrert. Artsmangfoldet av karplanter er også rikt. Skogsutforminger og habitater tilsier et høgt og særpreget mangfold også for andre organismegrupper. Området dekker mangler ved skogvernet gjennom kalkskog og rike skogtyper i låglandet.

Brukerinteressene i området er knyttet til friluftsliv/rekreasjon. Det er derfor relativt tett med stier og gamle driftsveger/traktorveger. Området grenser i vest til fylkesveg 91, i nord til et boligfelt, i øst til ei lysløype og dyrkamark og i sør til en lokalveg og boliger.

3.2 Naturtyper beskrivelse

Området ligger i boreonemoral vegetasjonssone. Her følger en kort beskrivelse av de viktigste skogtypene for biologisk mangfold i reservatet.

Reservatet er dominert av *lågurtfurskog* i mosaikk med flekker av rikere *kalkfurskog*. Videre er det i skråninger/forsengkninger også en del rik lågurtgranskog og tørr, moserik *kalkgranskog* på ustabil skifergrus i brattskråninger som er karakterisert av store forekomster av kalkbarskog og mosaikker av kalkbarskog og fattigere bærlyngskog. I forsengkningene er det *rik svartorkilde/sumpskog* og *rik gransumpskog*. Alle de nevnte skogtypene, bortsett fra lågurtgranskog, er vurdert som truede naturtyper.

Velutviklet *lågurtfurskog* er et karaktertrekk for reservatet, særlig i skjøtselzone 1 vest ifig 4). Lågurtfurskogen har furudominans, men med noe graninnslag i lavere kronesjikt. Vegetasjonen er ofte svært moserik, med innslag av typiske lågurtarter som f eks blåveis skogfiol og markjordbær. Det er også en rekke karakterarter for de moserike lågurtfurskogene omkring Mjøsa, særlig godt utviklet her og ved Balke kirke litt lengre sør.

Innimellom opptrer innslag av *kalkbarskog*, både som kalkfurskog og kalkgranskog der det er (i) særlig grunnlent, inkludert bratte kalkskiferskråninger og (ii) i sesongfuktige skråninger ned mot sump/kildeskog. Disse partiene er preget av innslag av kalkarter, som eksempelvis orkidèer og kalkkrevende sopparter.

Flere steder opptrer rike *sumpskoger/kildeskoger*. Flere av disse utformingene er kildepregete, og til dels svært rike. Det må særlig framheves en del forekomster av svartor, som her er på noen av sine nordligste utposter på Østlandet. Disse er trolig restforekomster fra varmetida for flere 1000 år siden. Forekomstene kan dels klassifiseres som kilde-edellauvskog pga. markert kildepåvirkning, og dels som rik svartorsumpskog. Deler av sumpskogene er grandominert, og kan betegnes som rik gransumpskog, inkludert grankildeskog.

3.3 Arter beskrivelse

De største verdiene knyttet til biologisk mangfold i Kile naturreservat er innslaget av jordboende kalkbarskogsopper. Disse kan betegnes som mer eller mindre habitat-spesifikke arter, dvs. det er arter som er helt eller nesten helt knyttet til et bestemt habitat, i dette tilfellet til kalkbarskog. Det er foreløpig foretatt få kartlegginger her, men basert på habitat-kvalitetene, så er det rimelig å anta at området kan huse de fleste kalkskogsoppene som er kjent fra Toten fra tidligere. Det er også stedvis registrert en rik karplanteflora med næringskrevende arter som mattestarr, skogmarihånd, og rødflangre.

Av andre artsgrupper er det ikke foretatt systematiske registreringer.

3.4 Rødlistearter – beskrivelse

En vil anta at verneområdet huser minst 25 rødlistearter av jordboende sopp (T. E. Brandrud 2021). Etter siste gjeldende rødliste for arter (2021), er det registrert 8 rødlistede, jordboende kalksopper innenfor reservatet, samt én vedboende rødlistesopp. De fleste av disse er registrert i skjøtselzone 1; se nærmere angivelse av disse artene i skjøtelsesplanen, og i kap. 6.3.2.

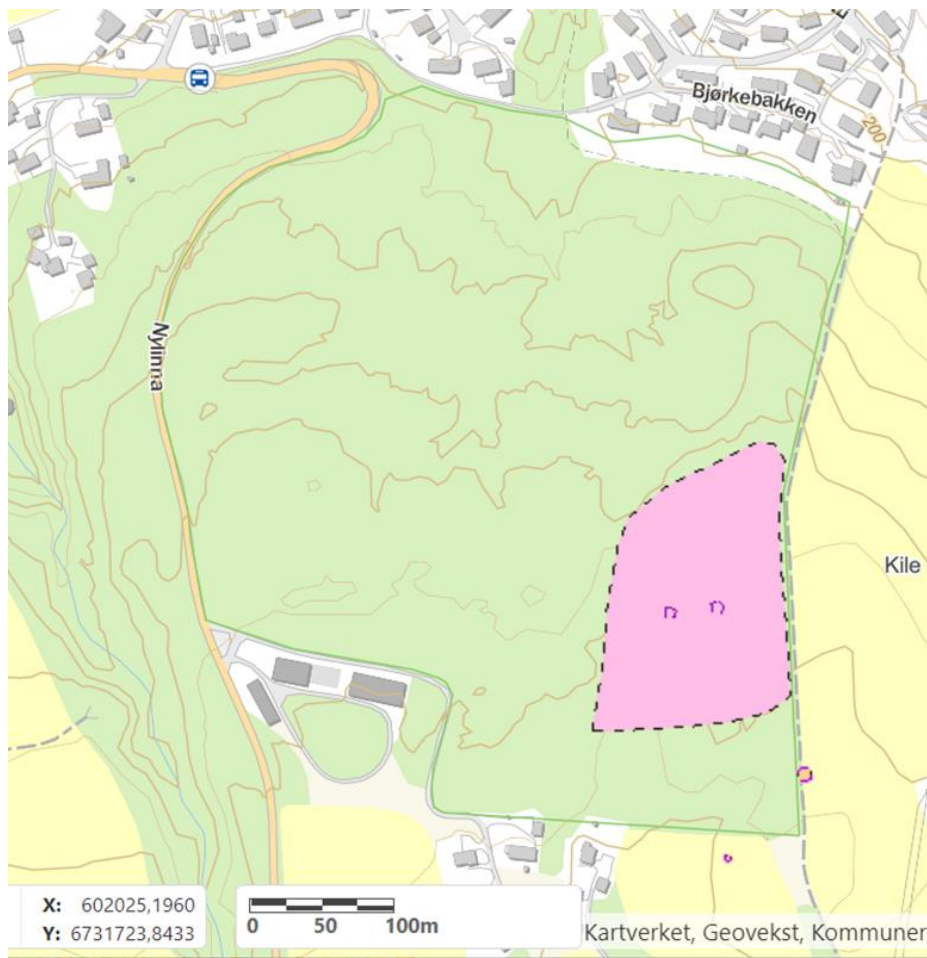
Det er registrert i alt 7 rødlistede kalkbarskogsopper her, både i kalkfurskog og kalkgranskog. I virkeligheten huser nok denne sonen minst det dobbelte av rødlistearter. I kalkfurskog er det registrert flere forekomster av blodflekkkorallsopp *Ramaria sanguinea* (VU). De fire slørsoppene kyslørsopp *Cortinarius bovinus coll* (NT), loffslørsopp *C. corrosus* (NT), kopperrødslørsopp *C. cupreorufus* og barstrøslørsopp *C. subfraudulosus* (= *C. fraudulosus*; NT) er i hovedsak registrert i gran-dominerte bestand, og det samme med kragejordstjerne *Geastrum striatum* (VU), og blek korallsopp *Ramaria pallida* NT. Langs hotspot med kalkgranskog langs Ø-V-gående sump/dam, er det også registrert en svært sjelden art innenfor galleslørsopp-gruppen (*C. infractus coll.*). Denne vil snart bli beskrevet som ny for vitenskapen. I tillegg er det registrert én rødlistet vedboende sopp her; oransjekjuke *Hapalopilus aurantiacus* (NT) på en gjenliggende furulåg (bult) etter plukkhogst.

3.5 Geologi beskrivelse

Området er flatt til svakt hellende mot nord. Berggrunnen består av kalkstein, skifer og mergelstein som gir grunnlag for de svært rike vegetasjonstypene i området. Jordsmonnet er grunt.

3.6 Kulturminner – beskrivelse

Det er et fornminnefelt i Kile naturreservat jf fig 1. Feltet består av en større gravrøys, en røys med kokstein, samt en rekke rydningsrøys. Noen av røysene har form og steinstørrelse som tilsier at de kan være fra nyere tid, mens andre har en form, tetthet mm som tilsier at de er forhistoriske/fra middelalder. 1. Gravrøys. Røysa er klart og tydelig markert i terrenget der den ligger ut mot kanten av en liten høyde/terrasse. Området rundt røysa er hogd for skog for ikke mange år siden. røysa ligger fritt plassert og kan derfor tidligere (uten skog) ha hatt vidt utsyn over Mjøsa. Gravrøysa er rund med et mindre krater (plyndringsgrop) i toppen. Det virker som om det ganske nylig er flyttet steiner i toppen av røysa. Det ligger noe søppel i krateret. Røysa er dekket av mose og noe kratt i NØ. Røysa er bygd av avrundede steiner, 0,15-0,45m i diameter. En sti fører fra skogsbilveien S for gravrøysa og frem til den. D 8,5m, høyde 0,9m. 50m Ø for 1 (gravrøysa) ligger: 2. røys med kokstein og trekull. Røysa er oval, noe toppet med skjorbrente steiner, mulig åkerstein og trekull. Røysa ligger på en liten flate, ca 5 m lavere enn gravrøysa. Lengde 4m, bredde 3m og høyde 0,8m. Ca 2m N for koksteinsrøysa ligger rydningsrøys. Røysa er oval og toppet, men jevnt store steiner. Det ligger en rekke rydningsrøys i området N, Ø og SØ for gravrøysa. Disse er ikke nøyaktig avmerket på kartet. Noen av røysene har en karakter/utseende som tilsier at de er fra nyere tid, mens enkelte ligger tett og er små og kan derfor være fra forhistorisk tid/middelalder.

Figur 1. Felt med fornminner i Kile naturreservat.

3.7 Annen påvirkning

De største bruksinteressene i området er knyttet til friluftsliv og ferdsel. Særlig i beiteskogen er det et nettverk av stier. Dette vurderes å ikke være i konflikt, tvert imot en fordel for mange kalkartene (T. E. Brandrud 2021). Ridning, som representerer et mye høyere marktrykk, i stort omfang vil kunne påvirke jordbunnsforholdene noe mere, og det er i retningslinjene foreslått at ridning begrenses til hovedstiene i reservatet. Ridningen som er i dag antas å ikke ha noen negativ effekt på verneverdiene.

Fremmede arter

Det er lite fremmearter i reservatet, og tiltak mot slike er lokalt viktig. Fremmede arter som er påvist i Kile NR er: rødhyll, fagerfredløs, alaskakornell, platanlønn, blåhegg, hestekastanje (Høitomt, G. 2019). Forekomst av fremmede arter er en negativ påvirkning i reservatet.

Rødhyll er en fremmed art under spredning, og vurderes å ha svært høy risiko. Den slår seg opp i hogstfelt og skogkanter, og er et problem i beiter og hamnehager fordi den ikke beites. Det er en del oppslag av rødhyll stedvis i Kile NR, og den bør bekjempes ved å rykkes opp/graves opp. Grovere kratt bør kappes og påføres Round-up på stubbeflater - arten ser ut til å tåle ringbarking.

3.8 Eierstruktur

Det er en grunneier for verneområdet; Opplysningsvesenets fond, 3442 - 91/1/0/0. Østre Toten kommunen har hatt festeavtale for et areal i den nordlige delen mot boligområdet.

4. Verneprosess

I forbindelse med St. meld. nr. 68 (1980-81) *Vern av norsk natur* ble det bebudet en verneplan for urskogspregete barskogområder. Miljøverndepartementet opprettet ved årsskiftet 1986/87 et barskogutvalg med medlemmer fra miljøvern- og skogbruksmyndighetene. Barskogutvalget la høsten 1988 fram forslag til retningslinjer for barskogvern i Norge.

Gjennom behandling av St.meld. nr. 25 (2002-2003) *Regjeringens miljøvernpolitikk og rikets miljøtilstand*, sluttet Stortinget seg til Regjeringens innstilling om kraftig opptrapping av skogvernet i Norge. Stortingsmeldingen trakk opp viktige prinsipper og satsingsområder for en slik opptrapping av skogvernet, bl.a. at et utvidet vern skulle følge de faglige anbefalingene fra en rapport utgitt av Norsk Institutt for Naturforskning (NINA) og Skogforsk, *Evalueringen av skogvernet i Norge* (2002, 2016) Dette arbeidet har resultert i utarbeidelse av regionale verneplaner, og opprettelse av en lang rekke barskogsreservater i Norge. Videreføring av skogvernet i Norge har fra ca. 2003 i hovedsak foregått gjennom frivillig vern, det vil si prosesser der grunneiere og myndigheter inngår frivillige avtaler om vern av enkeltområder.

Det er nasjonale føringer på at offentlig eid skog, derav grunn eid av Statskog, Opplysningsvesenets fond (OVF) og kommunalt eide skoger, skal bidra inn i skogvern-arbeidet. Det var i utgangspunktet tre områder som var aktuelle for vern av skog tilhørende OVF i tidligere Oppland fylke. Kile (Toten prestegård) var et av dem. I tillegg til Kile var det

Lund prestegård i Nord-Aurdal, nå en del av Liaberget naturreservat, og et område ved Selsjøen, nå en del av Selsjøen naturreservat.

Det naturfaglige grunnlaget for verne vurderinger og forslag om vern av skoge på Kile, er et notat fra 2000 utarbeidet av NINA v/Tor Erik Brandrud, Kalkfurskog ved Kile (Enge Store 4) på Østre Toten, biologiske undersøkelser og Prevista sin rapport nr. 3/2007, Naturfaglige registreringer av skog på Opplysningsvesenets fonds eiendommer i Øst-Norge, registreringer og vurdering av verneverdier for utvidet skogvern. Hovedkonklusjonen fra disse registreringene var at området har regionale til nasjonale verneverdier.

Verneplanprosessen for Kile ble startet opp i november 2010. Kile naturreservat ble opprettet ved kgl.res. 12. desember 2014 med hjemmel i lov 19. juni 2009 nr. 100 om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven) § 34, jf. § 37 og § 62. Fremmet av Klima- og miljødepartementet.

5. Brukshistorikk

5.1 Skogbruk - landbruk

Skogen på Kile har etter alt å dømme tradisjonelt vært beiteskog (storfébeite). Det har neppe gått beitedyr her siden 1950-60-tallet (T. E. Brandrud 2021). Det er gjennomført plukkhogst og sannsynligvis nokså systematisk uttak av vindfall/læger. Det er lite død ved og læger innenfor reservatet i dag.

Vi vet det ble foretatt en plukkhogst i år 2000. Det ble da foretatt et selektivt uttak av gran med fjerning av kvist. I hovedsak gjelder dette i det som er angitt som sone 1 i skjøtselsplanen (fig 3). Det står igjen en del ganske storvokst, eldre furu (opp til ca 150 år gamle), og noe eldre gran. Preget likner mye på tidligere beiteskog, og gir et gunstig utgangspunkt for videre skjøtsel. Denne type beiteskog er i ferd med å forsvinne helt fra kalkbygdene der arealene stort sett er oppdyrket, bebygd eller at skogen framstår som produksjonsskog der det blir drevet aktivt skogbruk.

Etter alt å dømme ble deler av skogen i Kile flatehogd på 1970-80-tallet. Deler av dette er plantet til med gran. I hovedsak gjelder dette sonene 4, 5, 6, 7 og 8 i sørvestdelen av området jf skjøtselsplanen og fig 3. Denne framstår i dag som nokså tett lågurtgranskog i en alder av 50-55 år. Det som ikke ble plantet med gran er i dag preget av lauvsuksesjon med bjørk osp og selje. Stedvis har nok dette i forrige generasjon vært lauvdominert (T. E. Brandrud 2021).

5.2 Friluftsliv

Kile har vært et viktig område for friluftsliv lokalt. Det er mange stier i området og området brukes som nærturområde for beboere på Kapp og for skoleklasser og barnehage. Det er de senere år utplassert stolper enkelte steder for «stolpejakt». Bålplassen som ligger helt øst i området, har trolig vært i bruk i lengre tid. Det foregår noe ridning i området i dag. Skiløype kjøres opp, men dette er på utsiden øst for reservatet.

5.3 Jakt

Kile NR er et forholdsvis lite område, men inngår i et større område der det drives jakt på rådyr og elg og noe småviltjakt.

Figur 2. Parti fra lågurtfuruskogen i Kile naturreservat (skjøtselsone 1) – rik barblandingskog og mye brukte turstier (Foto: Geir Høitomt).

6. Forvaltning

6.1 Skjøtselsplan

Det er utarbeidet en skjøtselsplan for Kile naturreservat som er godkjent av Statsforvalteren i Innlandet i januar 2022. Skjøtselsplan for Kile naturreservat. Tor Erik Brandrud 2022. 22 s. Denne planen ligger som vedlegg til forvaltningsplanen. Her er det en inngående beskrivelse av naturtypene i Kile, med anbefalte skjøtselstiltak for å fremme verneverdiene.

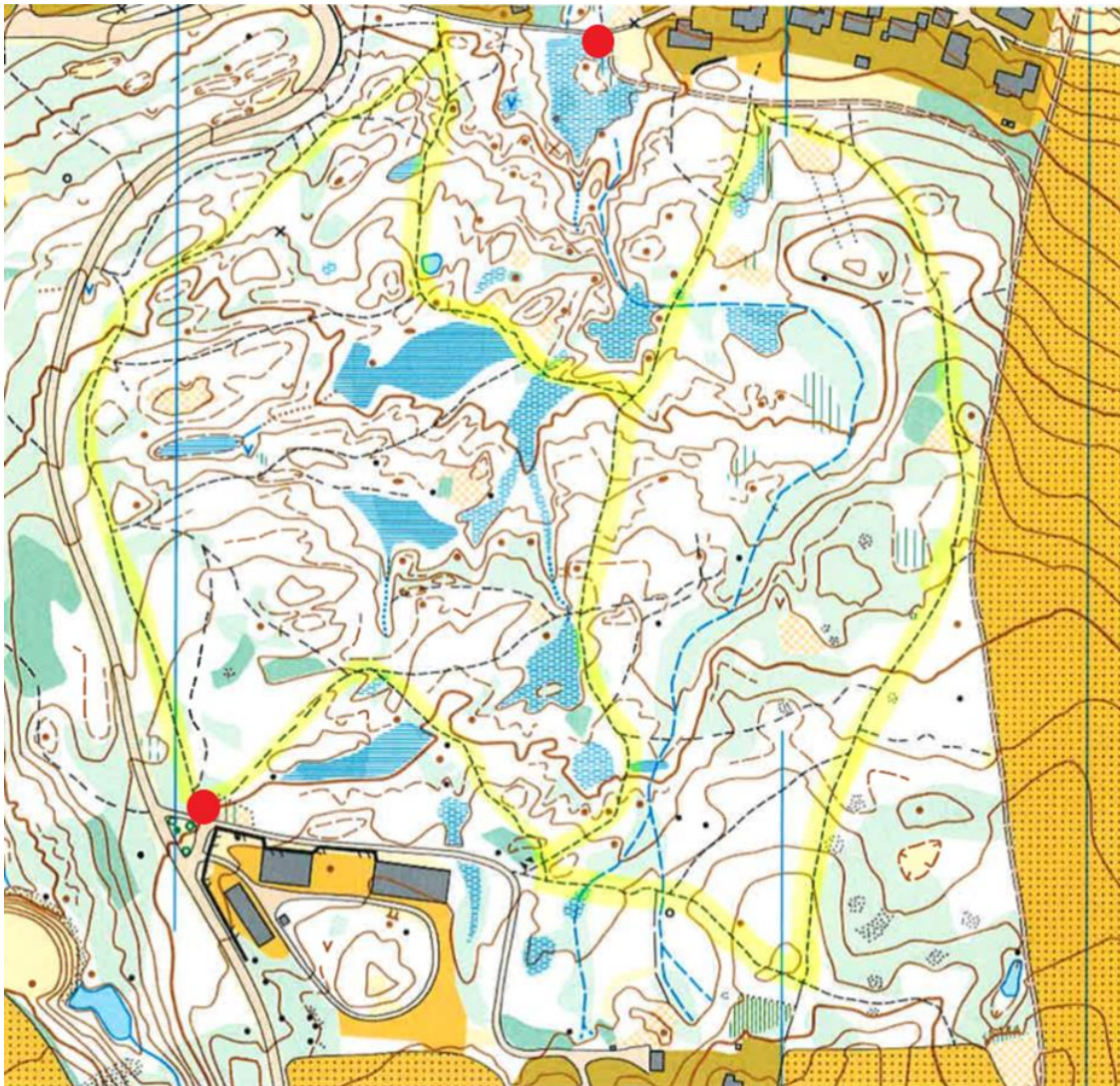
6.2 Besøksforvaltning

Kile er et forholdsvis lite naturreservat, men med betydning for lokalt friluftsliv på Kapp. Det er ikke behov for egen besøksstrategi utover de retningslinjer for friluftsliv og bruk av området som framgår av denne forvaltningsplanen. Pr. i dag er det to informasjonsplakater ved naturlige innfallsporner i nord og sør i reservatet. Det bør vurderes å sette opp en informasjonstavle ved bålplassen øst i reservatet.

6.3 Forvaltningsutfordringer

6.3.1 Ferdsel/friluftsliv

I forhold til andre bruksinteresser, som i hovedsak er knyttet til ferdsel og friluftsliv, ansees brukerkonfliktgraden i verneområdet som lav. Dagens bruk av området regnes som i liten grad være i konflikt eller være en trussel mot verneformålet. Det vil likevel være nødvendig at de aktiviteter som er søknadspliktige etter vernebestemmelsene blir gitt som formelle tillatelser og på nødvendige vilkår, slik at det er fastlagt klare rammer for disse aktivitetene og at det er under forvaltningens kontroll. Dette gjelder bålrensning/bruk av eksisterende bål plass, rydding av stier, ridning, sykling og utplassering av innretninger for stolpejakt, arrangementer.

Figur 3. Orienteringskart over som bl.a. omfatter Kile naturreservat. Som det går fram, er det mange stier i området. De stiene som er markert med **gult** er de stier Statsforvalteren foreslår er hovedstier. Det er på disse stiene vi foreslår at det kan gis tillatelse til ridning og sykling jf verneforskriftens § 7 d og g, se retningslinjene. Det er også på disse stiene vi ser det som mest aktuelt å kunne gi en flerårig dispensasjon til rydding av vindfall over stiene. ● Røde punkter angir der det er informasjonstavler i dag.

Etter vernevedtaket har disse aktivitetene foregått av ulike aktører, sannsynligvis uten å være klar over vernebestemmelsene. Det tilligger derfor et ansvar på forvaltningsmyndigheten, ev. i samarbeid med kommunen å ta kontakt med relevante aktører med mål om å få gitt de nødvendige tillatelser med relevante vilkår.

6.3.2 Skjøtsel

De store forvaltningsutfordringene, men også mulighetene i Kile naturreservat ligger i å ivareta og videreutvikle/fremme verneverdiene i skogen gjennom ulike skjøtselstiltak. Det forutsettes at det blir tilgjengelige ressurser for å gjennomføre vedvarende skjøtsel etter vedtatt skjøtelsplan. Det vises til skjøtelsplanen for detaljerte retningslinjer – hele reservatet er delt inn i 8 skjøtselsoner til foreslåtte tiltak er forskjellige (fig 4). Skjøtselen må utføres av personell med kunnskap og erfaring med skjøtsel av verneområder. Her følger en sammenfatning av de ulike skjøtselstiltakene:

I skjøtelsplanen er det definert følgende overordnede bevaringsmål for hovedskogtypene:

1. *Skjøttet beiteskog* – det er ønskelig å framelske og reetablere den beiteskogstilstanden området hadde da det ble hevdet med utmarksbeite tidligere. Denne tilstanden var karakterisert av plukkhogst og tynning særlig av gran med fjerning av kvist, kombinert med beite og forekomst av stier. Et mål er derfor et fortsatt uttak av gran slik at en på sikt oppnår en flersjiktet, blandet gran-furuskog, dominert av eldre, grovvokst, stedvis relativt åpen furuskog, og med noe gran i lavere kronesjikt. I hovedsak 70% furu og 30% gran, noe som ansees som optimalt for flertallet av rødlistearter her. Men det er også viktig for en del kalkskogsartene at det er noe gran til stede, i hvert fall i et undersjikt. I tillegg blir det et viktig mål å få opp foryngelse av furu. I feltsjiktet er målet å ha et urte- og moserikt marksjikt preget av liten humus- og lyngdanneelse, samt liten tetthet av grasarter.
2. I den *ynge (produksjons)skogen* (figur 5) er det ønskelig å restaurere/framelske en mer heterogen, flersjiktet-fleraldret skog. Hovedtiltaket her vil være til dels kraftig tynning, for å skape et mer åpent, heterogent preg, gjerne med noen åpne glenner. Dette vil gi skogen mulighet til raskere å re-etablere en naturskogsliknende tilstand.
3. I den *ynge, ikke-tilplantede lauvdominerte skogen*, er det ønskelig å framelske lauvdominansen, med vekt på å videreutvikle innslaget av edellauvtrær.
4. Det er også ønskelig å avsette enkelte del-areal av den eldre skogen som *referanseområder* med så langt det er mulig en utvikling i retning av naturtilstanden. Slike del-areal er foreslått i den eldre lågurfuruskogen i skjøtelszone 1 og 5. Referanseområdene vil være karakterisert av heterogen, flersjiktet skog, antageligvis mer grandominert, med i suksesjonsfaser etter naturlige forstyrrelser betydelig innslag av furu og lauvtrær som bjørk og rogn, samt mer innslag av død ved/læger, både av lauvtrær og bartrær.
5. *Død ved i beiteskogen* – mengden av død ved i reservatet må balanseres ut fra hensynet til at død ved kan være gunstig for sjeldne/rødlistede dødvedarter. For mye død ved kan være ugunstig ved at det bygges opp med humus som på sikt kan være uheldig for innslaget av sjeldne/truede kalkbarskogsopper.
6. *Rødhyll og andre fremmede arter* – det er et mål at innslaget av rødhyll og ev. andre fremmede arter er minst mulig og helst ikke forekommende.

Det er vedtatt en skjøtselsplan/tiltaksplan, med konkrete skjøtselstiltak der reservatet er delt i 8 skjøtselsoner jf kartvedlegg, hvorav de fleste er gitt 1. prioritet med hensyn på tiltak i første 5-årsperiode (T. E. Brandrud 2022). For detaljert beskrivelse og begrunnelse vises det til skjøtselsplanen.

Figur 4. Kile naturreservat, Østre Toten, inndelt i 8 skjøtselsoner, samt inndelt i hogstklasser. Rødt: hogstklasse 5 (hogstmoden). Gult: hogstklasse 4. Grønt: hogstklasse 3 (yngre skog; flatehogd på 1970-80 tallet). Rød skravur i NØ representerer en stripe mellom gangveg og bebyggelse som vil bli foreslått tatt ut av reservatet ved grenseendring.

Sone 1 – Lågurtfuruskog i hkl V

Bevaringsmål: Beiteskog. Sikre/videreutvikle en relativt åpen tilstand som minner om tidligere beiteskog, dominert av grovvokst furu. En mindre del (sone 1b; i nedre del) bør settes av som referanseområde med bevaringsmål fri utvikling, og forvaltning urørt.

Hovedtiltak:

- Sikre foryngelse av furu – inngjerding av enkelte yngre furutrær
- Fristille eldre furutrær, også enkelte rekrutter
- Rydding av granoppslag
- Rydding av tilgroing av ung lauvskog («tennung»)
- Vurdere mulighetene for gjeninnføring av skogsbeite

Sone 2 – Svartorsumpskog og raviner sentralt i reservatet

Bevaringsmål: sikre/videreutvikle en svartorsumpskog, med fokus på ivaretagelse av svartor og ask (truet art), men også ivareta elementer av rik gransump/kildeskog. Fjerning av fremmede arter/hageflyktninger.

Hovedtiltak:

- Uttak av gran i svartorbestand, fristille svartor
- Fjerning av fremmede arter (fagerfredløs, hagesildre, sibirkornell)

Sone 3 – Nord-sørgående bekk i østre del

Bevaringsmål: Sikre og videreutvikle rik gråor-sumpskog med innslag av ask langs bekken.

Hovedtiltak:

- Fristilling av asketrær
- Uttak av gran
- Tynning av plantet gran
- Fjerning av fremmede arter (fagerfredløs)

Sone 4 – lauvdominert yngre skog

Bevaringsmål: bevare og videreutvikle en lauvdominans, i form av en noe hagemarkspreget osp-bjørkedominert skog på ryggen i nord, mer gråordominert i forsenkning/platå i sør. Bevare elementer av edellauvskog (ask, hassel).

Hovedtiltak:

- Ta ut det meste av gran
- Fristille ask, hassel og osp
- Fjerne skog på gravrøys

Sone 5: Sentral lågurtfuru(gran)skog vest for bekk

Bevaringsmål: Beiteskog gjennom å sikre/videreutvikle en relativt åpen tilstand som minner om tidligere beiteskog, dominert av grovvokst furu. En mindre del på ca 6-8 daa (sone 5b) bør settes av som referanseområde med bevaringsmål fri utvikling, og forvaltning urørt.

Hovedtiltak:

- Fristilling av eldre furu
- Sikre foryngelse av furu
- Rydding av granoppslag
- Rydding av tilgroing av ung lauvskog
- Vurdere mulighetene for skogsbeite

Sone 6: yngre planet granbestand i øst

Bevaringsmål: Eldre, naturskogspreget granskog; med større variasjon og mer åpent preg enn

dagens ensaldrete planteskog. Framskynde utvikling av et mer heterogent, flersjiktet-fleraldret, naturskogspreget granbestand.

Hovedtiltak:

- Tynne og avstandsregulere gran – lage åpne glenner, fjerne biomasse etter hogst.

Sone 7: Lauv/grandominert yngre skog i sørøst

Lauvdominert beiteskog-hagemark. Målet er å bevare og videreutvikle en lauvdominans, i form av en noe hagemarkspreget bjørk-selje-ospedominert skog, med vekt på å bevare elementer av edellauvskog (hassel, spisslønn).

Hovedtiltak:

- Ta ut det meste av gran, tynne i tette granholt
- Fristille hassel, spisslønn og osp

Sone 8: Plantet granbestand i sør/sørøst

Bevaringsmål: Eldre, naturskogspreget granskog gjennom å bestrebe større variasjon og mer åpent preg enn dagens ensaldrete planteskog. Framskynde utvikling av et mer heterogent, flersjiktet-fleraldret, naturskogspreget granbestand. Re-etablere/restaurere sumpskogsparti i sørvest (i skjøtselzone 8 og 3), ved å heve grunnvannstand gjennom plugging av bekkegrøft.

Hovedtiltak:

- Tynning av tette granbestand – skape små åpne glenner
- Plugge grøfter

Det er gitt er prioritering av tiltakene i skjøtelsesplanen. De fleste tiltakene er gitt en 1. prioritet i første 5-årsperiode.

Figur 5. Plantet granbestand i sørøst, sone 6 og 8 (foto: Harald Klæbo)

6.4 Naturmangfoldloven

De miljømessige prinsippene i naturmangfoldloven §§ 8 – 12 skal legges til grunn ved utøvelse av offentlig myndighet, jf § 7 i. Nedenfor følger våre følgende vurderinger av disse ved utarbeidelsen av forvaltningsplanen:

§ 8 om kunnskapsgrunnlaget

Ved utarbeidelsen av forvaltningsplanen er det benyttet eksisterende kunnskap om de naturfaglige kvalitetene (dyreliv/skogstruktur/vegetasjon/planteliv) i området. Rapporter fra planprosessene for vern av barskog i Øst-Norge har vært sentrale i dette, jfr kapittel 1.2. Dette er supplert med registreringer og erfaringer som oppsynet og konsulenter med tjenestekjøpsavtale har gjort gjennom flere år. Generell biologisk kunnskap om sårbarhet, funksjonsområder og kunnskap om skjøtselsbehov for aktuelle naturtyper og arter er også benyttet for forvaltningsstrategiene og tiltakene som det legges opp til i planen. Referanser til grunnlagsdokumentene som er benyttet er lagt ved bakerst i planen. Statsforvalteren anser at kravet i § 8 om at saksbehandlingen skal baseres på eksisterende og tilgjengelig kunnskap er oppfylt.

§ 9 om føre-var-prinsippet.

Bevaringsmål og tiltak for å oppfylle disse er utarbeidet på grunnlag av kunnskapen om verneverdiene og truslene mot dem. Vi mener derfor at konsekvensene av forvaltnings- og skjøtselstiltakene i forhold til naturmangfoldet er godt kjent. Kunnskapsgrunnlaget vurderes som tilstrekkelig i denne saken, slik at det er liten fare for at tiltakene vil ha ukjente konsekvenser for verneverdiene. Ved behandling av konkrete dispensasjonssaker vil føre-var-prinsippet tillegges vekt dersom kunnskapsgrunnlaget er dårlig og verneverdier kan reduseres. Det er likevel ønskelig med systematiske undersøkelser av andre artsgrupper i reservatet.

§ 10 om økosystemtilnærming og samlet belastning.

Utformingen av tiltakene som foreslås i planen vil ha positiv betydning for verneverdiene og økosystemet i området. Tiltakene vil også ha positiv betydning for naturmangfoldet i en større sammenheng, ved at en god forvaltning av Kile naturreservat bidrar til å sikre arter og naturtyper av regional og nasjonal verdi.

§ 11 om at kostnadene ved miljøforringelse skal bæres av tiltakshaver

Forvaltnings- og skjøtselstiltakene skal gjøres for å hindre miljøforringelse. Vi legger opp til at dette dekkes gjennom årlige statlige midler til forvaltningstiltak.

§ 12 om miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder

I kapittel 6.3.2 har vi angitt de ulike soner med tilhørende skjøtselstiltak, der metoden for skjøtsel er nærmere beskrevet. Dette er innrettet for å nå bevaringsmålene og sikre verneverdiene i naturreservatet. Det er avgjørende at kvalifisert personell med erfaring fra skjøtsel i verneområder utfører skjøtselen med bakgrunn i en bestilling fra Statsforvalteren. Bevaringsmålene vurderes bl.a. av Statens naturoppsyn.

6.5 Verneforskrift URL

<https://lovdata.no/forskrift/2014-12-12-1666>

Verneforskriften er også lagt ved i sin helhet med høringsdokumentet.

6.6 Forvaltningsmyndighetens retningslinjer

Her gis utfyllende retningslinjer for hvordan vernebestemmelsene for reservatet skal forstås og praktiseres. De gir føringer for forvaltningen og dispensasjonspraksis i verneområdet, og vil også innebære en forventningsavklaring for brukere og interessegrupper i forhold til hvilke forhold som kan påregnes tillatelse og ikke.

Bygg og anlegg § 3 c

Etter vernebestemmelsens § 3c er oppføring av bygninger, anlegg, varige og midlertidige innretninger mv forbudt i reservatet (opplistingen er ikke uttømmende). Det er enkelte innretninger som f.eks. vedlager/uthus som er innenfor reservatgrensen i nord i tilknytning til boligene. Disse vil være utenfor reservatet etter den foreslåtte grenseendringen ved gangvegen. Grenseendringen er foreslått for å få gangvegen, diverse anlegg og del av plener utenfor verneområdet. Det begrensede arealet som foreslås tatt ut, har ingen naturfaglige kvaliteter knyttet til naturtyper eller arter. I sør er det bl.a. en sandkasse som er innenfor reservatet. Denne må fjernes. Det er på 2-3 steder rester av barnehytter av ukjent alder innenfor reservatet. Disse skal også fjernes. Dette kan gjøres som en del av skjøtselstiltak jf § 9.

Vegetasjon § 3 a, § 9

Etter vernebestemmelsens § 3 a er vegetasjon, herunder levende og døde trær og busker vernet mot skade og ødeleggelse. Det vil likevel være et nødvendig tiltak å foreta fjerning av trær og tynning som en del av skjøtselen for å oppnå ønsket naturtilstand i verneområdet for å fremme verneverdiene, jf retningslinjer om skjøtsel etter § 9, og Skjøtelsesplan for Kile naturreservat.

Kile naturreservat grenser til boligfelt i nord og i sør. Det er registrert et ønske fra naboer til reservatet å kunne felle noe trær i verneområdet for å få mer sol/utsikt, dempe det massive inntrykket av skog og få en mer jevn overgang fra boligområdene og skogen. Det er ikke hjemmel i verneforskriften for å ta ut trær alene utfra et ønske om mer sol og utsikt. Søknader som blir fremmet ut fra dette ønsket fra tilgrensende eiendommer alene, må påregne å få avslag.

Som følge av skjøtselstiltakene jf skjøtelsesplan vil det likevel bli iverksatt uttak av særlig gran i de ulike skjøtselssonene. En del av disse sonene vil omfatte skogkanten som grenser til naboeiendommene med boliger. Det kan derfor bli tatt ut noe gran evt andre trær, men da som følge av skjøtselen. Dette kan likevel delvis imøtekomme ønsket fra beboere/naboer når det gjelder dette.

Som følge av skjøtselstiltakene blir det en del virke som tas ut av verneområdet. Statsforvalteren avklarer med grunneier (Opplysningsvesenets fond) om hva som gjøres med dette. Det er kommet ønske fra naboer om tilgang til virke for ved til eget bruk.

Store, råtne og farlige trær som truer bebyggelse eller veg kan påregnes å bli tatt ut som en dispensasjon etter en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle.

Bålbrenning § 3, e)

Bålbrenning er forbudt i reservatet jf. 3, pkt. e. Det er etablert bål plass i verneområdet nær vernegrensen mot dyrkamarka. Denne bål plassen er endel brukt av skoleklasser og barnehager lokalt i Kapp. Bål plassen var trolig i bruk før vernetidspunktet. Det er følgelig noe slitasje på vegetasjon rundt bål plassen. Forvaltningsmyndigheten mener en fortsatt bruk av bål plassen i

nåværende omfang har liten negativ innvirkning på verneverdiene og bør kunne tillates. Dette også ut fra en forholdsmessig avveining av verdien bålplassen har for brukergruppene opp mot verneverdiene. Det er derfor aktuelt å kunne gi dispensasjon for bålbrekking på denne ene plassen etter naturmangfoldlovens § 48. Et vilkår her vil være at en benytter medbrakt ved, evt tørre kvister på bakken. Det vil ikke være aktuelt å tilrettelegge plassen bedre med benker ol. da dette kan gjøre ferdsele høyere av andre brukere, med fare for forsøpling. Det har vært noe tendenser til forsøpling her etter bruk av plassen som "festplass". Det vil ikke bli gitt tillatelse til bålbrekking i andre deler av reservatet.

Ferdsele – friluftsliv § 5, § 7 d, e, g, h,

Stier

Vindfall over stier i området er tidvis en utfordring. Det er svært mange stier i verneområdet, og det er satt som utgangspunkt at hovedstiene skal holdes åpne. Hovedstiene er angitt i figur 3. Fjerning av vindfall på hovedstiene skjer ved at en kapper vindfallet på to steder og legger kappen til side. Det er aktuelt å kunne gi en flerårig dispensasjon for en som representerer en hovedbrukergruppe/naboene til reservatet (fortrinnsvis leder av Velforeningen) for å kunne ta seg av akutte vindfall på hovedstiene. Vilkår vil da være at en varsler Statsforvalteren i forkant av tiltaket. Dersom ikke dette kan gjøres lokalt, vil Statens naturoppsyn få oppgaven.

Når det gjelder de øvrige stiene, må det også vurderes om vindfall skal fjernes på noen av disse. Dette gjøres etter en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle. Statsforvalteren vil i den flerårige dispensasjonen klargjøre hvem som evt. utfører rydding av disse stiene, om det er SNO, eller om det kan knyttes opp til den flerårige dispensasjonen for hovedstiene nevnt i retningslinjene ovenfor.

Når det gjelder merking/rydding av eventuelle nye stier ser vi dette som lite aktuelt da stidekningen i området er svært god.

Skiløyper

Det er gitt en åpning for etablering av nye skiløyper etter søknad jf. 7 e. Statsforvalteren viser til at det er kjørt opp løype på den etablerte gangveien som er foreslått blir grenset ut av reservatet, og videre opp langs jordet øst for reservatet. Vi ser det derfor som lite aktuelt at det blir et ønske om, eller behov for, etablering av skiløyper i verneområdet. Dersom forutsetningene skulle endre seg i framtida, er det kun aktuelt å gi løyve til ett-spors scooterløype i reservatet, ikke løype-/prepareringsmaskin.

Ridning/sykling § 7 g

Ridning foregår i dag i reservatet av noe omfang, dette er ikke tillatt jf. vernebestemmelsens § 5 b). Det er aktuelt på kunne gi en flerårig dispensasjon for ridning på det som er definert som hovedstiene i reservatet jf figur 3. I forhold til dagens bruk, som vi erfarer er mest knyttet til hovedstiene i reservatets ytterkanter, vil en slik dispensasjon gi en tilfredsstillende dekning av behovet, samtidig som en har delområder i reservatet med mindre ferdsele/ridning. Sykling i reservatet er i dag trolig begrenset. Det vil kunne påregnes å kunne gi tillatelse til sykling langs de samme hovedstiene som er gitt åpning for å tillate ridning.

Stolpejakt § 3 e

Etter § 3 e er innretninger, også midlertidige, forbudt i reservatet. Utplassering av stolper for «stolpejakt» er derfor et søknadspliktig tiltak. «Stolpejakt» er et beskjedent tiltak/inngrep, som har mange positive effekter i forhold til friluftsliv og folkehelse. Utplassering av stolper i

Kile har til nå hatt noe omfang. Det vil bli lagt opp til at det blir gitt tillatelse for slike stolper i reservatet. Et vilkår for dette er at de blir plassert ved stier og ikke ut i terrenget, for å unngå unødig terrengslitasje enn det som er med dagens stinett.

Arrangementer, teltleirer mv § 3 d, 7 h

Bruk av naturreservatet til teltleirer, idrettsarrangementer eller andre større arrangementer er forbudt. Dagens bruk på dette området er besøk av enkelte skoleklasser/barnehage, samt gjennomføring av lokale orienteringsløp der noen poster kan være plassert i reservatet. Enkeltklasser og en barnehage vil ikke bli definert som et «større arrangement» og kan fritt bruke område etter allemannsretten i friluftsløven. Hele skoler vil derimot være et «større arrangement» som vil kreve tillatelse etter § 7 d.

Orienteringsløp enten det er av lokal eller regional karakter regnes som et idrettsarrangement, og må ha tillatelse. Når det gjelder utplassering av orienteringsposter som en del av trening, ansees ikke dette som søknadspliktig.

Skjøtselsplan/forvaltningsplan §§ 9 og 10.

Vernebestemmelsene gir adgang for at forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til skjøtselstiltak for å opprettholde og fremme verneverdiene i henhold til godkjent skjøtselsplan, eller når formålet med vernet krever det. De ulike tiltakene framgår i kap 6.3.2 og i skjøtselplanen (T. E. Brandrud 2022).

Skjøtselstiltakene skal utføres av kvalifisert personell med kompetanse i å utføre skjøtsel i verneområder. Skjøtselen finansieres av statlige tiltaksmidler, Statsforvalteren vil stå som ansvarlig for finansieringen. Det har vært et ønske om at det blir informert om når tiltakene settes i gang mot velforeningen/naboer. Dette vil Statsforvalteren ta ansvar for.

Når det gjelder tilgang på virke/tømmer, må dette tas opp med grunneier som er Opplysningsvesenets fond. Det har kommet ønsker fra naboer om tilgang på noe virke til ved.

Kulturminner § 7 f.

Her avventer vi retningslinjer fra Innlandet Fylkeskommune v/Kulturarvenheten. Det er en gravrøys innenfor reservatet, men lokaliteten består også av det som trolig er bosettingsspor trolig ligger det hus fra jernalder/middelalder innenfor området og rydningsrøys registrert i 2000.

Motorferdsel § 5 a, § 6 a, b, § 7 j, k

Motorisert ferdsel er forbudt i reservatet jf. § 5 a. Det er gitt adgang til uten videre å benytte lett beltekjøretøy for uttransport av felt storvilt. Med dette menes beltegående ATV, elgtrekk, «jernhest» eller lignende. Dersom det er ønske om bruk av ATV uten belter eller traktor, må det søkes om dette, jf. § 7 j. Dette må avgjøres i hvert enkelt tilfelle, og det vil være en streng vurdering mht. at det ikke skal settes varige spor i terrenget. Det er lite sannsynlig at det vil bli gitt tillatelse til bruk av traktor. Hovedregelen er at det nyttes beltegående kjøretøy for formålet i reservatet.

Oppføring av gjerder/sanketrøer § 7 b

Etter vernebestemmelsene § 7 b kan forvaltningsmyndigheten gi tillatelse oppføring av gjerder mm. i forbindelse beitedyr. Som det framgår av skjøtselsplanen og retningslinjene for skjøtsel, er det ønskelig med beite av særlig lettere storfe i reservatet. Dette vil bidra til å

fremme verneverdiene i reservatet. Det vil, dersom de med beiterett i området har et ønske om å benytte arealene til utmarksbeite, bli gitt tillatelse til oppføring av gjerder for beitedyr. Det vil i forbindelse med en slik dispensasjon være naturlig å se hen til friluftslivsinteressene gjennom at hovedstiene blir holdt åpne for ferdsel.

8. Litteratur

Brandrud, Tor Erik. 2000. Kalkfuruskog ved Kile (Enge Store 4) på Østre Toten, biologiske undersøkelser. Upubl. notat.

Brandrud, Tor Erik. 2022. Skjøtselsplan for Kile naturreservat – Østre Toten. Statsforvalteren i Innlandet – rapp nr 1/2022. 25. s.

Høitomt, Geir. 2019. Notat 6- 2019: Fremmede arter, Kile naturreservat – Forekomst og tiltaksplan. 5 s.

Lovdata. 2014. Forskrift om vern av Kile naturreservat, Østre Toten kommune, Oppland.